

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE ÇOK PARTİLİ SİYASİ SİSTEMDEN İKİ PARTİLİ SİYASİ SİSTEME GEÇİŞ Mİ?

IS IT TRANSITION FROM MULTI-PARTY POLITICAL SYSTEM TO TWO-PARTY POLITICAL SYSTEM IN PRESIDENTIAL SYSTEM OF GOVERNMENT?

Ali Fuat GÖKÇE¹

Muhammed AKSU²

ÖZET

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ile kabul edilerek 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimle Türkiye’de fiilen başlamıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi başkanlık sisteminin Türkiye uyarlamasıdır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi yasa taslağı hazırlanırken ve referandum süresince hazırlayanlar tarafından Türkiye’nin toplumsal yapısına ve siyasi kültürüne uygun olarak düzenlendiği belirtilmiştir. Başkanlık sisteminin kaynak ülkesi olan Amerika Birleşik Devletleri başkanlık sistemi esas alınarak bazı değişiklikler yapılmıştır. Başkanlık sistemini uygulayan diğer ülkelerde de olduğu gibi her ülke özellikle yasama ve yürütme organlarının kuruluşu, işleyişi ve birbirleriyle ilişkisi bakımından kendilerine göre değişiklik yapmışlardır.

Siyasi parti sistemleri ise siyasi partilerin büyüklüğü, sosyal, ekonomik ve siyasi kültüre göre her ülkede farklı olabilir. Siyasi parti sistemleri dinamik bir yapıya sahip olup zaman içinde değişikliğe uğrayabilir. Siyasi parti sistemlerinin sınıflandırılmasında genellikle parti sayıları dikkate alınmakta ve tek parti, iki parti ve çok parti şeklinde sınıflandırma yapılmaktadır. Son dönemlerde parti sayıları sınıflandırma için tek başına yeterli görülmemekle, ülkenin sosyolojik yapısı, ideolojisi, partilerin gücü ve karşılıklı ilişkileri gibi hususlarda sınıflandırmada göz önüne alınmaya başlamıştır.

Siyasi parti sistemlerinin belirlenmesinde hükümet sistemlerinin de etkili olduğu var sayımı ile hareket ederek, başkanlık sistemini uygulayan ülkelerde iki partili siyasi parti sistemlerinin olduğu ileri sürmemiz çalışmanın hipotezini oluşturmaktadır. Bu hipotezden hareketle bu çalışmada başkanlık sisteminin Türkiye uygulaması olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde iki partili bir sisteme geçiş olabilir mi hususu tartışılacaktır.

Bu maksatla kısaca hükümet sistemleri ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kuramsal yönden incelendikten sonra farklı ülke uygulamaları ve Türkiye’deki siyasi partilerin iktidar olma faaliyetleri, stratejileri incelenerek sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Siyasi Parti Sistemi, Başkanlık Sistemi

¹ Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölüm

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ABSTRACT

Presidential system of government admitted the plebiscite which was held April 16, 2017 and started after the election held on June 24, 2018. Presidential system of government is a Turkey version and similar to presidential system. Law-maker was stated that it was designed to Turkish political culture and social structure during plebiscite and preparation. Some changes were made base on United States of America which is the main state of presidential system.

Political party systems are different according as to every country's social, economic and political culture and the size of political parties. The political party systems are dynamic then they can change in time. The party numbers usually admit for classification of party systems. In recent years, sociological structure of country, ideology, power of parties and mutual relations are admitted for classification.

Two-party systems are efficient on countries which have presidential systems. This is hypothesis of this study.

Thus, In this study, Whether the transition to a two-party system in the Presidential System of Government will be discussed.

To the end, first, government systems and Presidential System of Government will be analysed, after, different country examples and the strategies of political parties in Turkey will be analysed.

Key Words: Presidential System of Government, Political Party System, Presidential System

1. GİRİŞ

Siyasi partiler demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarıdır ve nihai amaçları iktidarı ele geçirmektir. Bu amacına ulaşmak için farklı strateji ve taktikler kullanırlar. Bunlar arasında demokratik olan ve olmayan yöntemler de olabilir. Demokratik olmayan yöntemleri kullanmaya yönelik siyasi partiler ülkenin hukuki düzenlemelerine göre yaptırımlarla karşılaşır. Demokratik yollarla hedefine ulaşmak isteyen partiler ise öncelikle hedef kitleye ve tabanına ulaşmaya çalışır. Siyasi partiler öncelikle ideolojisine yakın ve programını benimsemiş kendi seçmen kitlesiyle hedefine ulaşma gayreti içine girer. Bunu sağlayamadığı durumlarda ise diğer partilerin seçmen kitlesine ulaşma yöntemlerini ve söylemlerini geliştirmeye başlar. Bu süreç bütün demokratik ülkelerde görülen olağan bir süreçtir. Bu süreci etkileyen diğer etkenler de mevcuttur. Bunlar arasında seçim sistemleri, ülkenin siyasi kültürü ve uygulanan hükümet sistemi yer almaktadır.

Bir ülkede demokratik iktidar mücadelesinde partilerin yapısı, sayısı, büyüklüğü, etkinliği de önemlidir. Partilerin sayısına göre ülkelerin parti sistemleri belirlenmektedir. Partilerin sayısı her ülkede farklı olup ülkenin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapısına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Parti sistemlerinin belirlenmesinde sayı faktörünün yanı sıra partilerin kuvvet oranları, karşılıklı ilişkileri, sosyolojik nitelikleri, ideolojik tutumları ve davranışları da etkili olmaktadır.

Bütün bunlarla beraber siyasi partilerin iktidar mücadelesinde hükümet sisteminin önemi büyüktür. Hükümet sistemlerinin doğası gereği uygulanan seçim sistemleri de parti sistemlerinin oluşmasında etki yapmaktadır. Bu çalışmada hükümet sistemlerinin parti sistemlerinin ortaya çıkmasında etkili olduğu varsayımından hareketle başkanlık sistemi uygulayan ülkelerde görünürde birden fazla parti olmasına rağmen iki parti sisteminin uygulandığı, dolayısıyla başkanlık sisteminin özelliklerine sahip olan cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini kabul eden Türkiye’de de çok partili sistem olmasına rağmen iki partili sisteme doğru gidilebileceği tartışılacaktır.

Bu maksatla öncelikle hükümet sistemi ve parti sistemleri kuramsal olarak açıklanmış, farklı ülke uygulamaları incelenerek Türkiye örneği üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

2. HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Kavramsal olarak hükümet sistemi ile ilgili genel kabul gören evrensel bir tanım olmamakla birlikte örgütlenmiş devlet içerisindeki kuvvetlerin düzenlenmesi ve dağılımı itibariyle demokratik olmayan rejimlerde veya anayasal demokrasilerde uygulanan kurumlar ve kurallar dizgesinin tamamı olarak tanımlanabilir. Hükümet sistemleri siyasal sistemle olan sınırları belirtmekte ve bu bağlamda önem taşımaktadır. Siyasal sistemler, hükümet sistemleri yanında, ülkelerdeki seçim sistemleri, siyasi partiler, sosyo-ekonomik yapı, tarih, gibi siyasetle doğrudan ya da dolaylı yoldan ilgili olan o ülkedeki bütün kural ve kurumları bünyesinde barındıran kavramsal bir çerçevedir. Hükümet sistemi, siyasal sistemin mihenk taşlarından birisidir. Modern bir devlette kendisine yer bulmuş yasama, yürütme ve yargı erklerinin yetki ve görevleri ile hangi organlar tarafından icra edileceği ve de birbirleriyle olan ilişkilerini içermesi, hükümet sistemine siyasal sistemin diğer konularından farklı olarak önem atfetmektedir. (Hekimoğlu, 2009: 5-6).

Parlamente sistemi, yarı başkanlık sistemi ve başkanlık sistemi demokratik hükümet sistemleri olarak tanımlanmaktadır. Parlamente sistemi yasama ve yürütme erklerinin birbirinden yumuşak bir biçimde ayrılmasıdır. Başkanlık sistemi ise parlamente sistemin aksine kuvvetler ayrılığı sert bir biçimde birbirinden ayrılmıştır. Yarı başkanlık sistemi de içerisinde hem parlamente sistemin bazı argümanlarını hem de başkanlık sisteminin argümanlarını barındıran bir sistemdir. Hükümet

sistemlerinin temel amaçları, kişi hak ve hürriyetlerinin korunması ve genişletilmesi, demokratik ortamın korunması ve genişletilmesi, temsilde adalet ve liyakat, etkin bir yönetim ve siyasal istikrarı sağlamak gibi konularda araç görevi görmektedir.

2.1. Başkanlık Sistemi

Başkanlık sistemi, çoğulcu demokrasinin gelişmesine büyük katkıları olmuştur. Başkanlık sisteminin doğup, büyüdüğü ve geliştiği ülke Amerikan Birleşik Devletleri'dir. Bu sistemde yürütme gücünü tek başına elinde bulunduran başkanı halk doğrudan seçmektedir. Katı güçler ayrılığı ilkesi keskin bir şekilde uygulanmaktadır başkanlık sisteminde. Yasama ve yürütme erkleri birbirinden ayrılmakla birlikte yürütmeyi halkın seçtiği Başkan yerine getirirken, yasamayı ise Kongre yerine getirmektedir. Yürütme görevini tek başına elinde bulunduran başkan hem hükümet başkanı hem de devlet başkanı görevini icra eder. Bakanlık görevini icra edenler, Kongreye karşı sorumlu değildirler, yalnız başkana karşı sorumludurlar. Yürütmenin yasamayı feshetmesi, yasamanın da yürütmeyi azletmesi söz konusu değildir. Başkanlık sisteminde, yürütme ve yasama arasındaki ilişkileri düzenlemek, kopuklukları gidermek ve aralarındaki iletişimi güçlendirmek için "*denge ve denetim*" mekanizması geliştirilmiştir. Örneğin Başkanın atayacağı üst düzen yöneticiler Senatının onayından geçmek zorunda buna karşılık ise yasamadan geçen kanunları başkan veto edebilir. (Gözübüyük, 2013:37). Yasama ve yürütme erkelerinin birbirlerini dengelemesi, fren mekanizması işlevini görmesi başkanlık sisteminin mihenk taşıdır.

Başkanlık sisteminde, kuvvetler ayrılığının her ne kadar katı olduğu belirtilmekte ise de çok aşırıya kaçan bir şekilde sert değildir. Parlamenter sisteme nazaran sert kuvvetler ayrılığı olduğunu belirtmek gerekir. Yürütme organını tek başına elinde bulunduran Başkan bu gücünü iki temel dayanaktan almaktadır. İlk olarak: "*Psikolojik kaynak*" temel dayanağı seçim sistemidir. Başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesi, halkın güvenini kazanmanın verdiği özgüvendir. İkinci olarak: "*Hukuki kaynak*" temel dayanağı anayasalar ve kanunlardır. Hukuki bir güvencesinin olması, seçilen başkanın yasaların kendisine verdiği yetkileri koşulsuz bir şekilde kullanabileceği güvencesidir. (Kuzu, 1996: 14). "*Devlet yönetiminde kuvvetler ayrılığını sağlamak düşüncesi, bugün genellikle sanıldığı gibi, bir fantezi değil, devlet içinde güç temerküzünü önlemek ve böylelikle iktidarın kötüye kullanılma ihtimalini bertaraf etmek ihtiyacının bir ifadesidir.*" Bu sistemde "*gerginlik*" ihtimali olarak dillendirilen şeyin aslında kuvvetler ayrılığının doğal neticesidir. Başkanlık sisteminde kuvvetler ayrılığının amacı iki (yasama ve yürütme) kuvvetin birleşmesini ve bütünleşmesini engellemektir. Yasama ve yürütme arasında iş birliği ve dayanışma gereklidir; zaten bu sistem içerisinde mevcuttur. (Erdoğan, 1996: 9).

2.2. Parlamenter Sistem

Parlamenter sistem, Batıda demokrasinin gelişmesine büyük katkısı olmuştur. Kurumsallaşma evresini ilk olarak İngiltere'nin gelenekleri ve toplumsal koşulları içerisinde tamamlamıştır. Bundan dolayı İngiltere'ye parlamenter sistemin beşiği denilmektedir. Bu sistemin temel özelliği, seçime dayalı olması ve hükümetin temsil niteliği bulunan parlamentoya karşı sorumlu olmasıdır. Parlamenter sistemde, yasama ve yürütme erkelerinin birbirleriyle olan ilişkileri esnek kuvvetler ayrımına dayanmaktadır. Parlamenter sistemi sadece parlamentosu olan bir sistem olarak görmek son derece yanlıştır. Bir devletin parlamentosu olması o devletin parlamenter sistemle yönetiliyor olduğu anlamına gelmeyebilir. Örneğin Amerikan Birleşik Devletlerinin parlamentosu vardır ancak parlamenter sistemle yönetilmemektedir. (Gözübüyük, 2013: 31).

Avrupa'da parlamenter sistem içerisinde cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği ülkelerde, *cumhurbaşkanının rolünün "formel", "törensel", "sembolik"* olduğu

belirtilerek, yürütmenin başbakanda olduğu belirtilmektedir. Yetkinin ve siyasal sorumluluğun bakanlar kurulu ve başbakanda olduğu yüksek sesle dillendirilmektedir. Örneğin Finlandiya hükümet sistemini "*hükümeti başbakan yönetir*" şeklinde duyurmaktadır. Halkın seçtiği yöneticileri belirli bir süre sonra görevden alabilmeleri/azledebilmeleri, kanun teklifi verebilmeleri, seçme ve seçilme haklarını etkin kullanabilmeleri parlamenter sistemin etkin kullanıldığı ülkelerde görülmektedir. Parlamenter sistemi başkanlık ve yarı-başkanlık sisteminden ayıran temel özelliklerden birisi yürütmenin yasamaya yani parlamentoya karşı sorumlu olmasıdır. Parlamenter sistemin başat özelliklerinden bir diğeri parlamento seçimleri sonrasında yürütmenin parlamentoya karşı sorumlu olmakla beraber parlamento içerisinde seçilen başbakan tarafından hükümetin kurulmasıdır. (Bağcı, 2016: 16-20). Hükümet kurabilecek kadar oy alamayan siyasi partilerin, siyasi istikrarsızlığa ve cılız hükümetlerin kurulmasına sebebiyet verebilmesi parlamenter sistemin dezavantajı olarak gösterilebilir.

2.3. Yarı-Başkanlık Sistemi

Yarı başkanlık sisteminin ortaya çıktığı yer Batı Avrupa'dır. Birinci Dünya Harbinin sona ermesiyle birlikte Batı Avrupa ülkelerinin birçoğunun yarı başkanlık sistemine geçtiği görülmektedir. Portekiz ve Fransa yarı başkanlık sistemin uygulandığı tipik ülkelerdendir. Yarı başkanlık sistemi aslında parlamenter ve başkanlık sisteminin bir karması şeklindedir. Kimi ülkelerde, İzlanda, Avusturya ve İrlanda'da parlamentonun üstünlüğünü benimsemektedirler. Kimi ülkelerde ise, devlet başkanının üstünlüğüne dayanır, en tipik örneği ise Fransa'dır. Bu sistemin temel taşı Devlet Başkanının doğrudan seçilmesi ve bakanlar kurulunun da parlamentoya karşı sorumlu olmasıdır. (Gözübüyük, 2013: 44-45).

Yarı başkanlık sisteminde, halk tarafından doğrudan seçilen cumhurbaşkanı mevcut olduğundan dolayı çifte demokratik bir meşruiyetin hâkim olduğundan söz etmek mümkündür. Devlet Başkanı ve bakanlar kurulu olduğundan dolayı yarı başkanlık sistemi parlamenter sisteme benzemektedir. Bununla birlikte bu sistemde güç dengesini sağlamak oldukça zor olabilmektedir. Demokratik alt yapısı oturmuş ülkelerde yarı başkanlık sistemini, demokratik kültür ile karmaşıklığa ve krizlere yol açmadan sistemin sürekliliğini sürdürmek mümkündür. Yasama ve yürütme arasındaki denge ne kadar gözetilirse gözetilsin, halk tarafından seçilen bir cumhurbaşkanı velev ki seçilen cumhurbaşkanı siyasal partinin liderliğinden geliyorsa etkin bir rol alma eğiliminde olması mümkündür. Başkanın siyasi partisi mecliste çoğunluğu elde ederse daha etkili ve güçlü bir yürütme ortaya çıkacaktır. (Gül, Kamalak, & Gül, 2017: 111).

3. SİYASİ PARTİ SİSTEMLERİ VE PARTİ SİSTEMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Yukarıda da belirtildiği gibi her ülkede farklı parti sistemleri uygulanmaktadır. Her biri kendine has özelliklere sahip olan bu sistemler ülkelerin sahip oldukları kültürel, ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısına göre belirli bir süreç içinde oluşmaktadır. Genel olarak ülkelerin kültürü, ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısı olarak belirttiğimiz bu durumu özele indirgediğimizde Parti sistemlerinin oluşmasını etkileyen faktörlerin neler olduğu konusunda çok farklı görüşler ve yaklaşımlar bulunmaktadır. Ancak herhangi biri üzerinde genelleme yapılamamıştır. Bu faktörler arasında sosyo-ekonomik, siyasi kültür ve seçim sistemleri yer almaktadır. Sosyo-ekonomik faktörler bakımından büyük sosyal ve ekonomik bunalımlar ile hızlı bir sosyal yapı değişimlerinde tek parti sistemlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Sosyal ve ekonomik bunalımlar sonucu toplumsal hayatta meydana gelen olumsuzlukların giderilmesi ve ülkenin yeniden toparlanması ve yapılanması için alınacak tedbirlerin hızla hayata geçmesi ve uygulanması için istişare ve müzakerenin kısa tutulması

gerekmektedir. Bu sebeple farklı partilerden oluşan koalisyon hükümetleri ya da çok partili sistemlerde muhalefet partileri kararların alınmasını ve uygulanmasını engelleyebilme ihtimali bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bir toplumun kurtuluş ya da kuruluş mücadelesi verdikten sonra yeniden devlet olma aşamasında ülkenin toparlanması ve yapılanması için hızlı hareket edilmesi ve kararların etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu ülkelerin yapması gereken hususların başında toplumu kaynaştırmak ve milli bütünlüğü sağlamak gelmektedir. Bunu sağlayabilecek bir iradeye sahip olmak elzemdir. Bu sebeple tek parti iradesi milli bütünlüğü ve devleti yeniden yapılandırmayı sağlayabilecek tek yöntem olarak görülmektedir.

Parti sistemlerinin doğmasında ve gelişmesinde toplumların siyasi kültürünün etkisi yadsınamaz. Çoğulcu bir yapıya sahip olmayan toplumlarda var olan siyasilerin, yöneticilerin ve iktidar sahiplerinin çoğulcu bir yönetim tarzı benimsemeleri doğup, büyüyüp ve geliştikleri toplumsal kültüre ters düşmektedir. Bundan dolayı bu kültüre sahip olan toplumlarda ve/veya ülkelerde lider merkezli baskıcı ve merkezîyetçi siyasi yapıların varlığını göstermesi olağandır. Lider merkezli baskıcı ve merkezîyetçi siyasi yapıların yer bulabileceği siyasal yapılar ise siyasi kültürle ilişkili olarak baskıcı ve merkezîyetçi yönetim biçimleridir. Totaliter ve otoriter yönetimler çoğulculuktan ve çok seslilikten/muhalefetin varlığından ziyade tek seslilikten ve kararların merkezden tek bir kişi ya da gruptan alınarak uygulanmasını benimseyen tek parti sistemine muvafaktır.

Çok partili veya iki partili siyasal sistemlerin ne şekilde meydana geldiğinin izahını yapmak tek partili sistemlerin izahını yapmak kadar basit değildir. Bir kesimin istek ve arzularıyla bir sitem oluşturup varlığını sürdürmek olağan değildir. Çünkü her devletin sosyo-ekonomik yapısı farklıdır ve bu farklılıklar siyasal sistemlerin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Bir devletin etnisitesi, dini yapıların farklılık göstermesi, sınıfsal ayrımların keskin bir şekilde varlığını sürdürmesi, her kesimin iktidara ulaşabilmesi için birbirinden farklı siyasal örgütlenmelerin önünü açması kaçınılmazdır (Kapani, 2017: 203). İki ana eksen etrafında toplumsal yapı birleşmeye çalışırsa bu iki partili siyasi sistemin varlığını ortaya çıkarır fakat bu toplumsal yapı daha fazla yapı etrafında birleşmeye çalışırsa ortaya çok partili bir siyasal sistem çıkar. Zira iki veya çok partili siyasal sistemlerin varlığının temel ögesi budur. Türkiye’de hâlihazırda etnik olarak kendilerini farklı olarak görenler bu farklılığı benimseyen partilerin, dindar olarak kendini tanımlayanların ise dine yakınlığını beli eden partilerin etrafında kenetlenmesi bu duruma örnek olarak verilebilir.

Seçim sistemleri parti sistemlerinin oluşmasında etkili olan diğer bir faktördür. İlk kez Duverger tarafından incelenen bu durum parti sistemleri ve seçim sistemleri arasında önemli bir bağın olduğunu fakat bu bağın mutlak olarak ortaya çıkarılmadığını belirtmiştir. Duverger, “sosyolojik kanunlar” olarak belirttiği bu durumu üç seçim sistemi ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir (Duverger, 1986: 234). Buna göre tek turlu basit çoğunluk yöntemi iki parti sistemini, nispi temsil yöntemi çok partili sistemi, iki turlu çoğunluk yöntemi ise partiler arasında ittifaklara yol açan çok parti sistemini geliştirmektedir (Kapani, 2017: 203). Fakat bu hipotezler genelleştirilmemiştir. Nispi temsil sisteminin parti sayılarını artıracığı kabul edilse de Türkiye’de 1961-1970 yılları arasında genel eğilimin iki partili sistem yönünde evirildiği görülmektedir. İlk başlarda tek turlu basit çoğunluk sisteminin iki parti sistemini geliştirdiğini söylemek doğru olabilir. Fakat ilerleyen süreçlerde sosyo-ekonomik gelişmelerden dolayı iki parti arasındaki değişimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Seçim sistemine rağmen İngiltere’de İşçi Partisi sosyo-ekonomik değişimler çerçevesinde zamanla güçlenerek güçlü iki partiden biri olan Liberal Parti’nin yerini almıştır. Bundan dolayı seçim sistemlerini salt parti sistemleri üzerinde belirleyici bir yapıda olmadığını belirlemek mümkündür.

3.1. Tek Parti Sistemi

Tek parti sistemi daha çok geri kalmış ülkelerde rastlamak mümkündür. Tek parti sistemi Kemalist tek partiden etkilenmiş olmakla beraber, duruma göre komünist ve faşist tek parti özelliklerinden ilham almıştır. Tek parti tercihi kişisel arzu ve isteklerden ziyade ülkenin içerisinde bulunduğu konjonktüre bağlıdır. Siyasal bağımsızlığını kazanan ülkeler, iki veya çok partili siyasal hayata geçiş girişimlerinde bulunmuşlardır. Fakat bu girişimler, siyasal bağımsızlığını kazanan ülkelerin ekonomik, sosyal ve toplumsal beklentilerin karşılanmamasını iki ya da çok partili siyasal hayata geçiş denemelerine bağlamasından dolayı kısa süre içerisinde tek parti sistemine evrilmeleri olağandır. Tek parti siyasal bağımsızlığını yeni kazanmış ülkeler için; çağdaşlaşma, modernleşme, ulusal birliği ve bütünlüğü sağlamak ve bir bağlamda toplumsal ve ekonomik düzeni sağlamak için bir araç olarak kullanılmıştır. Geri kalmış ülkelerde tek parti, disiplinli ve seçkin bir kitleden ziyade halk yığınlarına ihtiyaç duyar. Burada amaç sert bir yapı oluşturmaktan ziyade, liderin otoritesini daha da güçlendirmek ve lidere itaatkâr olmaktır. Ne ülkede ne de parti içerisinde demokrasi yoktur, olması da mümkün değildir. Parti içerisindeki değişim ve dönüşüm istekleri tabandan tavana değil, tavandan tabana olmaktadır. Zaten tavana hâkim olan genellikle tek bir kişi ya da belirli bir zümredir. Bu durumdaki tek partinin baskıcı, otoriter ve zorba olması kaçınılmaz bir durumdur. Bu yapılarda güç ve yetki belirli bir kurum ellinde toplanmıştır. Bu yapıyı kullananlar, ulusal birliğin ve sosyo-ekonomik kalkınmanın ön koşulunun tek parti olduğunu iddia ederler. Tek parti dikta rejimleri, genellikle, yasama meclislerinin ve seçimlerin değerini kaybettiği fakat meclislerin sembolik olmakla birlikte korunduğu sivil diktatörlüklerdir. Oysa Üçüncü Dünya askeri diktatörlükleri anayasal kurum ve kuruluşlara karizmalarını kurtarmak için saygı gösterdikleri bazı durumları ayrı değerlendirmek gerekir. Askeri diktatörlük, sivil yönetimin yetersiz ve güvensiz olduğunu iddia eder. Amaçları ise ülkedeki istikrarı sağlamak, yetkin bir yönetim benimseyip kurmak ve ulusal birlik ve bütünlüğü sağlamaktır. Fakat ordunun tepesindekilerin kişisel çıkar ve çatışmaları askeri iktidarların amacını olumsuz etkiler. (Kışlalı, 1991: 340-344).

3.2. İki Partili Sistem

İki partili sistem, iki büyük ve güçlü partiye dayanmaktadır. Büyük ve güçlü partilerden biri iktidar olurken, diğeri muhalefet konumundadır. Bu sistemlerde iki büyük partinin yanı sıra küçük partilerde kendilerine yer bulmaktadır. Küçük partilerin siyasal sistemde önem arz etmesi, iki büyük partinin güç dengelerinin birbirlerine yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sistemde üçüncü büyük bir partiye yer yoktur. Ancak üçüncü parti, büyük ve güçlü bir parti durumuna geldiğinde iki büyük partiden birisinin yerini alır. Temsili demokrasilerin işleyişinin kolay işlediği ülkelerde iki partili sistem kendisine rahatlıkla yer bulmaktadır. Daha çok çoğunluk sisteminin uygulandığı ülkelerde görülmektedir. Bu ülkelere örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere örnek verilebilir. Bu sistemin iyi işleyebilmesi için iki güçlü partinin, rejim üzerinde mutabık kalmasına bağlıdır. (Gözübüyük, 2013: 83-84). İki partili sistemin en önemli getirisi; tercih, sorumluluk ve istikrarla karakterize edildiği iddia edilen bir parti hükümeti sistemini doğurmasıdır. İktidar ve muhalefetin arasında rekabete dayanan, halka karşı sorumlu ve güçlü hükümetler kurdukları için iki partili sisteme değer atfedilir. (Heywood, 2013: 336).

3.3. Hâkim Parti Sistemi

Hâkim parti, tek partili sistemle birçok benzerlik gösterse de tek partili sistemle karıştırılmaması gerekir. Hâkim parti sisteminde halkın katılımıyla ve düzenli aralıklarla yapılan seçimlerde iktidarı elde etmek için birçok siyasi parti yarışmaktadır. Fakat seçimleri uzun bir zaman iktidarda kalan parti yönetir/yönlendirir. Görünüşte kolay ve anlaşılır bir tanımı olduğu kabul edilse de bu

uzun sürenin ne kadar uzun olması gerektiğinin belirlenmesi üzerinde birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Hâkim partiye örnek verilecek olursa; Japonya tipik bir hâkim parti örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Hâkim partinin en belirgin özelliği, "politik odağın partiler arasındaki rekabetten hâkim partinin kendi içerisindeki hizipler arası çatışmaya dönüşmüş olmasıdır." Japonya'da siyasal süreçte önemli kurumlarından birisi de "Hizipler"dir. Çok uzun süreler hükümette kalmak, hükümet sahipleri için memnuniyet verici bir durum olsa da yozlaşmayı, kibri ve güç zehirlenmesini meydana getirebilir. Hâkim partili sistemlerde cılız ve verimsiz bir muhalefetin görülmesi olağandır. İktidara karşı yapılan eleştiriler, uyarılar ve protestoların haklılık payı olsa dahi bu cılız ve küçük partilerden geldiği için iktidar tarafın yok sayılıp, görmezden gelinebilmektedir. Mutlak ve kalıcı bir iktidar partisinin mevcudiyeti, seçmen kitlesinin değişim ve dönüşümden korkmaya sevk edip, iktidar partisinin ülkenin doğal partisi olarak görmesini sağlamakla beraber demokrasinin ruhunu zedeleyebilir. (Heywood, 2013: 337-338).

3.4. Çok Partili Sistem

Çok partili sistem, birçok siyasal partinin siyasal arenada olduğu ve oy oranlarının birbirlerine yakın olduğu bir siyasal sistemdir. Çok sesliliğin varlığına olanak tanıyan bu sistemde genellikle hükümet kurulması aşamasında zorluklar meydana gelmektedir. Bu zorluklardan dolayı ortak hükümetler kurulmaya çalışılmaktadır. Ortak hükümetler, istikrarsız ve zayıf hükümetleri meydana getirmektedir. Çok partili sistem genellikle nispi temsil sisteminin uygulandığı ülkelerde ön planda olduğu görülmektedir. (Gözübüyük, 2013: 84). Çok partili sistem, hükümetler içerisinde dengeleme ve denetleme rolü oynamaktadır. Oynadığı bu rolün sonucunda, anlaşma ve uzlaşma kültürünün gelişmesine katkı sağladığını söylemek mümkündür. Bu sistemin en büyük sorunlarından birisi koalisyon kurma sürecinde yaşanan sorunlar ve koalisyon kuramamaktır. Hükümeti kurabilecek kadar güçlü olamayan parti diğer parti ve partilerle yapacağı müzakerelerin haftalarca hatta aylarca süreceğinden dolayı istikrarsızlık meydana gelebilmektedir. (Heywood, 2013: 338-340).

4. BAŞKANLIK SİSTEMİNİ UYGULAYAN ÜLKELERDE SİYASİ PARTİ SİSTEMLERİ VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

4.1. Amerikan Birleşik Devletleri

Amerikan Birleşik Devletleri 50 eyaletten ve bir federal bölgeden oluşmaktadır. ABD iki meclisli bir yapıya sahiptir. Temsilciler Meclisi 435, Senato ise 100 üyeden oluşmaktadır. ABD'de iki partili siyasal sistemle birlikte başkanlık sistemi uygulanmaktadır. Başkanlık sistemi ABD'ye özgü bir yapıya sahip olmakla birlikte siyasal partilerin hayat bulduğu ve geliştiği ülke konumundadır. Mayıs 2018 tarihinden itibaren ABD'de 229 siyasi parti mevcuttur. Amerikan siyasal yapısında en etkili olan partilerin başında; *Demokrat Parti (Democratic Party)* ve *Cumhuriyetçi Parti (Republican Party)* gelmektedir. ABD'de oy potansiyeli düşük olmasına rağmen varlığını sürdüren siyasi partilere örnek olarak ise *Liberteyen Parti (Libertarian Party)*, *Yeşil Parti (Green Party)* ve *Anayasa Partisi (Constitution Party)* verilebilir.

Amerikan Birleşik Devletleri'ndeki iki büyük parti olan Cumhuriyetçi ve Demokrat Parti iki partili sistemin işlemesine olanak tanımaktadır. Bu iki parti görünüm ve işleyiş olarak birbirlerine benzemekle birlikte bazı alanlarda farklılıklarda arz etmektedir. ABD'de başkan kendi partisinde resmi olarak bir fonksiyona sahip olmasa da kendi partisinin söz sahibi ve tartışılmaz bir lideri olarak görülür. Bununla birlikte partisi içerisinde her ne kadar tartışılmaz bir lider olarak görülüyor olsa da parti içerisindeki yetkileri sınırlıdır. Bunun sebebi ise ABD siyasal sisteminde partilerin cılız yapılarına ve parti disiplinin olmayışına bağlamak gerekmektedir. ABD'de siyasal partiler şemsiye örgüt işlevi görmektedir. (Miş, Aslan, Ayvaz, ve Hazal, 2016:61-62). ABD'de siyasal partiler arasında ideolojik olarak da keskin bir ayrışma söz konusu

değildir. Kongrede yapılan oylamalar sonucunda oy verenlerin parti eğilimleri içerisinde olmadıkları, üyelerin takındıkları tutum ve davranışlarla ön plana çıktıkları görülmektedir.

Bu iki partinin dışında diğer partilerde bulunmakta, özellikle başkan seçimlerinde etkili olabilmektedir. 1992 yılında kurulan Reform Partisi %8'lik seçmen kitlesiyle 2000 seçimlerinde George W. Bush'un başkan seçilmesinde etkili olmuşlardır. İlk kez 1990'da seçimlere katılan Yeşiller Partisi 2000 seçimlerinde Nader'in Al Gore'a gidebilecek oyları alarak (1200 oy farkla Cumhuriyetçilerin kazandığına bakılırsa) Demokratların seçimi yitirmesinde etkili olmuşlardır. Bu iki parti dışında Amerikan Sosyal Demokrat Partisi, Özgürlükçü Parti gibi orta büyüklükte partiler de siyasi arenada yer almaktadır (Koçak, 2017: 34-73; Ural, 2008).

4.2. Meksika

Meksika 31 eyaletten oluşmakta ve temsili sisteme dayanan başkanlık sistemiyle yönetilen federal bir devlettir. Meksika'nın yasama organı Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere iki kanatlıdır. 128 üyeye sahip Senato üyeleri 6 yıllığına seçilmekte, Senatonun alt kademesi olan Temsilciler Meclisi ise 500 üyeli olup 300 üye oy çoğunluğu sistemine göre, 200 üye ise nisbi temsil sistemine göre 3 yıllığına seçilmektedir. Devlet başkanı halk tarafından seçilmektedir. Bakanlar ise seçilen Devlet Başkanı tarafından seçilmektedir. (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Uzun yıllardır Meksika'da basit çoğunluklu seçim sistemi uygulanmakta olup Devlet Başkanı da bu şekilde seçilmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi yüzde eli şartı aranmamaktadır. Bu sistemde başkan tek turda seçilmektedir. Tek parti rejiminin egemen olduğu Meksika'da seçim sistemiyle ilgili demokratik gelişmeler 1990'lı yıllarda kurulan bağımsız seçim kurulu sayesinde mümkün olmuştur.

Meksika'nın siyasal parti sistemini üç döneme ayırarak incelemek mümkündür. "*Hegemonyacı parti*" 1946-1988 yılları arasında siyasal sistemde kendisine yer bulmuştur. 1991-1994 yılları arasında ise "*hakim parti*" sistemi işaretleri mevcut olmuştur. 1997 yılından buyana ise "*ılımlı-çoğulcu parti*" sistemi süregelmektedir. Fakat bu sürece gelinmesinde seçim sisteminde yapılan reformlar ve modernleşme süreçleri etkili olmuştur. Bu değişimle beraber başkanın, ülkenin kurucu partisi olan "*Kurumsal Devrim Partisi*" (PRI) üzerindeki etkisi azalmaya başlamıştır. Bu partinin yeni genel başkanı ve devlet başkanı adayını belirleme gücü hali hazırdaki başkanın (yukarıda belirtildiği gibi devlet başkanı yalnız bir dönem seçilmektedir.) tekelinde olmaktan çıkmıştır. Kurumsal Devrim Partisinde, parti genel başkanı ve devlet başkanı adayı şeffaf ve demokratik usullerle belirlenmeye başlanmış ve devlet başkanının belirleyici gücü elinden alınmıştır. 1929-2000 yılları arasında Meksika'da iktidarda olan ve 2012 yılında yeniden iktidara gelen PRI'den başka iki siyasi partiden söz edebilmek mümkündür. Bunlardan birincisi "*Ulusal Hareket Partisi*"dir. (PAN) 2000 yılında yapılan devlet başkanlığı seçiminde PRI adayından başka bir adayın devlet başkanı seçilmesindeki katkısı büyüktür. PAN geçmiş yıllarda "*gerici ve dini eğilimli*" olduğu iddialarıyla karşı karşıya kalmış her ne kadar bu iddialar tam olarak gerçeği yansıtmamış olsa da "*kilisenin haklarını savunduğu ve sosyalist eğilimlere karşı durduğu*" bilinmekte ve gerçeği yansıtmaktadır. 1989 yılında kurulan "*Demokratik Devrim Partisi*" (PRD) Meksika'nın diğer büyük siyasi partisidir. PRD geçmişte illegal olaylara bulaşmış küçük siyasal partileri, illegal görüntülerine son vermiş ve küçük sol eğilimli siyasal partileri kendi bünyesine katmayı başarmıştır. (Miş, Aslan, Ayvaz, ve Hazal, 2016: 63-64).

4.3. Brezilya

Brezilya federal ülke olup çift meclisli (Temsilciler Meclisi ve Senato) bir yapıya sahiptir. *Tribunal Superior Eleitoral (Yüksek Seçim Mahkemesi)*'ne kayıtlı 32 siyasi

parti mevcuttur. Brezilya'daki siyasi partilere örnek olarak "Brezilya Demokratik Hareket (Movimento Democrático Brasileiro), Liberal Sosyal Parti (Partido Social Liberal), Yeni Parti (Partido Novo) ve Brezilya Sosyal Demokrasi Partisi (Partido Da Social Democracia Brasileira)" (<http://www.tse.jus.br>, 2019). verilebilir. 2019'da yapılan Senato seçimlerinde 21 farklı siyasi partiden 81 senatör seçilmiştir. (<https://especiais.gazetadopovo.com.br>, 2019). Seçilen senatörler iki yedek senatör ile birlikte seçilmektedir. Brezilya'da çok partili siyasal sistem hâkimdir. Brezilya'da böyle bir durum mevcut olduğu için "atomize" bir parlamentonun mevcut olduğu görülmektedir. Atomize bir yapının mevcut olmasının başlıca nedenleri arasında şunlar belirtilmektedir: Ülkede seçim barajının olmaması, açık liste usulünün uygulanması, nispi temsil sisteminin uygulanması, federal yapının etkisi, düşük seçim çevresi barajının olması ve merkezi olmayan siyasi partilerin varlığıdır. Brezilya'da eyaletler seçim çevresi kabul edilmekte ve seçim barajı oldukça düşüktür. Temsilciler Meclisi için yapılacak olan seçimlerde ise ülke genelinde seçim barajı uygulanmamaktadır. Bundan dolayı eyaletlerde oldukça düşük oy alan siyasi partiler meclise rahatlıkla girebilmektedir. Açık liste usulü ile Temsilciler Meclisi seçimleri yapılmaktadır. Bundan dolayı siyasi parti liderleri her ne kadar aday listelerini belirliyor olsa da seçmenler liste içerisindeki herhangi bir adaya oy verebilmekte ve alt sıradaki adayı üst sıraya taşıyıp, seçebilmektedir. Siyasi parti liderlerinin seçim listelerindeki sıraya etkisinin minimum düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Bundan mütevellit siyasi parti adayları hem rakip adaylarla hem de kendi partisindeki adaylarla yarışmaktadır. Diğer birçok ülkeden farklı olarak Brezilya'da bağımsız aday olma durumu yoktur. Aday olacak olan herkesin seçimlerden en az bir yıl önce herhangi bir siyasi partiye üye olması ve seçim çevresinde ikamet etmesi gerekmektedir. Brezilya'da *İşçi Parti* haricindeki diğer tüm partiler aday merkezli bir profile sahiptirler. Brezilya'da federal yapının mevcut olmasının bir sonucu olarak; eyalet organizasyonları ulusal organizasyonlardan daha güçlüdür. Aday belirleme sürecinde çoğu zaman eyalet organizasyonlarının kurmuş oldukları ittifaklar ulusal organizasyonların kurmuş olduğu ittifaklarla çalıştığı görülmektedir. Bu çelişkiler özellikle aday belirleme süreçlerinde görülmektedir (Ekinci ve Yıldırım, 2017: 142-146).

4.4. Şili

Latin Amerika ülkesi olan Şili uzunca bir süredir başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Diğer başkanlık sistemlerinden farklı olarak üniter bir yapı mevcuttur. Çok partili siyasal sistemin mevcut olduğu Şili'de bölünmüş siyasi bir yapıdan söz etmek mümkün değildir. Partiler arasındaki farklılıkların temel noktası siyasi çizgilerinde olan değişikliklerdir. Şili'de siyasi partilerin kökenleri 19. yüzyılın ortalarında kilise-devlet ilişkileri temelinde konumlanırken 20. yüzyılın başlarında ise işçi sınıfı ve şehirli orta kesimi temsil eden bir yapıya bürünüp siyasal sistemde konumlanmıştır. Hâlihazırda Şili'de siyasal arenada etkili olan siyasi partileri; *Sosyalist Parti (Socialist Party-PS)*, *Demokrasi Partisi (Partido por la Democracia-PPD)*, *Hristiyan Demokrat Parti (Partido Demócrata Cristiano-PDC)*, *Bağımsız Demokratik Birlik (Unión Democrática Independiente-UDI)* ve *Nasyonal Milliyetçi Yenilik Partisi (Renovación Nacional-NR)* şeklinde saymak mümkündür. Şili'de siyasal partilerin çeşitliliği dikta rejimi öncesi ve sonrası dönemlerde önemli değişiklikler yaşadığı görülmektedir. 1970'li yıllara kadar Şili'de siyasal yelpaze üç ana ekseninde hareket ettiği söylenebilir. Bu üç temel ekse; sağ, sol ve merkez siyasetinin temsil biçimidir. Diktatörlükle beraber sol, radikalleşmiş ve toplumsal tabanını önemli ölçüde kaybetmiştir. Radikalleşen sol, sağ siyasetini de güçsüzleştirmiş ve sağ ve solu zıt kutuplara ayırmıştır. Merkezde bulunan partiler bu sistemin sol ve sağ siyasi eğilimleri üzerinden işlenmesini sağlamaktadır. Bu eğilimde olan siyasi partiler yasama organı seçimlerinde özellikle koalisyonlar kurarak/ ittifaklar yaparak seçimlere girdikleri görülmektedir. Şili'de parti sistemi yapısını etkilen bir başka faktör ise seçim

sistemidir. Temsilciler Meclisi seçimlerinde 60, Senato seçimleri için ise 19, seçim çevresi bulunmaktadır. Nispi temsil sisteminin uygulamasından vazgeçilmesiyle birlikte, seçim çevrelerinde en çok oyu alabilen iki aday seçimi kazanmaktadır. Uygulanmakta olan iki adaylı çoğunluk sistemi siyasal partilerin ittifak yapmalarını ve radikalleşmelerini engellemek amacıyla desteklenip uygulanmaktadır. Bundan dolayı seçimlerde kazanmak için siyasal partiler ittifaklar yaparak seçimlere girmektedirler. (Gülener, 2016: 37-40).

Şili'de 4 yılda bir hem başkanlık hem de yasama organı seçimleri birlikte yapılmaktadır. 1989 yılından buyana Şili'de yapılan Kongre seçimlerinde dikkat çeken temel husus; siyasal partilerin çeşitli ittifaklar kurarak, sağ ve sol siyasal eğilimler etrafında birleşerek seçimlere girmeleridir. Şili'de her ne kadar başkanlık seçimleri iki turlu seçim sistemiyle yapılıyor olsa da iki kutuplu (sağ ve sol) bir siyasal yapıya sahip olmasından dolayı başkanlar istikrarlı bir şekilde seçilmekte ve yasama organının desteğini sağlamaktadırlar. Başkanlık ve yasama organı seçimlerinin aynı anda yapılması kuşkusuz seçmen eğilimini de etkilediği görülmektedir. (Gülener, 2016: 41).

4.5. Arjantin

Arjantin'de siyasal partilerin gelişimini 1912-1946 arası dönem, 1946 sonrası dönem ve 1983 sonrası dönem olarak incelemek mümkündür. 1912-1946 arası dönemde zengin ve elit kesimin desteklediği Muhafazakâr Parti, orta gelirli kesimin desteklediği Radikal Parti ve işçi-yoksul kesimin desteklediği Sosyalist Parti siyasal arenada mücadele etmiştir. 1946 sonrasında Arjantin Devlet Başkanı Juan Peron'un iktidara geldikten sonra Arjantin'de siyasal parti sistemi daha belirgin bir şekilde sınıf temelinde şekillenmeye başlamıştır. Orta ve üst sınıf Radikal Partiyi desteklerken, Peron kendi partisi olan işçi ve yoksulların desteklediği İşçi Partisini lağvetmiş ve yerine Peronist Adalet Partisi'ni kurmuştur. 1983'te demokrasiye geçişten sonra Arjantin'de iki büyük parti Peronist Adalet Partisi ve Radikal Yurttaş Birliği öne çıkmıştır. Peron'un partisinin gücünden dolayı 1946'dan bu yana siyasal rekabetin tarafları olarak Peronist ve anti-Peronist bloklar öne çıkmıştır. 1983'ten 2014'e kadar olan 30 yıllık süre içinde sadece bu iki blok başkan çıkarabilmiştir ve kongredeki çoğunluk da bu ikisi arasında el değiştirmiştir. Ancak parti sistemlerinde görülen bu hareketlilik sebebiyle Kongrede çok sayıda küçük partinin sandalyesi bulunmaktadır. 2014 itibarıyla, 257 üyeli Temsilciler Meclisinde 37 parti temsil edilmektedir. Bunlardan 18 partinin birer üyesi, üç partinin ikişer üyesi, beş partinin üçer üyesi bulunmaktadır (Tunçkaşık, 2017: 106, 109).

5. SONUÇ

Siyasal parti sistemlerinin oluşmasında Duverger'in belirttiği gibi seçim sistemlerinin etkisi olmadığı Arjantin örneğinde görülmektedir. Nispi temsil sistemini uygulayan Arjantin'de birden fazla parti olmasına rağmen başkanlık seçimlerinde Peronist ve anti-Peronist blok arasında mücadele gerçekleşmiştir.

Şili ve Meksika örneklerinde olduğu gibi bu ülkelerde ikiden fazla parti olmasına rağmen parlamentoda çoğunluğu elde etmek ve başkanlık seçimini kazanarak iktidarı ele geçirmek için ittifaklar ve birleşmeler yapılmış ve iki parti etkin durumuna geçmiştir.

Siyasal partiler arasında ittifakların ve birleşmelerin yapılması düşüncesinin temelinde tek başına iktidara gelinemeyeceği düşüncesidir. Parlamenter sistemde ittifaklar ve birleşmeler seçim öncesinde olmamakta, seçim sonrası hükümetin kurulması esnasında her parti kendi gücüne dayanarak, hükümeti kurmakla görevli parti ile koalisyona görüşmeleri yapabilmektedir. Ancak başkanlık sisteminde seçimlerle beraber iktidarın belirlenmesi seçim sonrası koalisyon çalışmalarının önünü kapatmaktadır. Dolayısıyla iktidar olmak isteyen ancak sadece kendi oylarıyla iktidara

gelemeyeceğini düşünen bir siyasi partinin başka bir partiyle mutlaka seçim öncesi ittifak ya da birleşme yapması gerekmektedir.

Türkiye’de de aynı gelişmeler yaşanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi 16 Nisan 2017 yılında yapılan halk oylamasıyla kabule edilmiş ve 24 Haziran 2018’de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimiyle aktif olarak başlamıştır. Başkanlık sisteminin ideal uygulaması olan Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık sisteminden esinlenerek oluşturulan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nin başkanlık sisteminin Güney Amerika ya da Asya ülkelerindeki diğer uygulamalarında olduğu gibi küçük farklılıkları bulunmaktadır. Ancak özü aynı olup seçimle gelen bir başkan ve onun atadığı bakanlardan oluşan yürütme organı ile seçimle gelen parlamentodan oluşmaktadır. Farklılıklar yasama ve yürütme organının birbirleriyle olan ilişkilerinden ve yetkilerinden kaynaklanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde de seçimi kazanan parti Anayasada belirlenen süre içinde ülkeyi yönetmeye hak kazanmaktadır. Bu hakkı kazanabilmek için partilerin kendi oylarının yetmeyeceği durumlar olabilmektedir. Bu durumda siyasi partiler ittifaklar yapma ya da çatı aday gösterme yolunu seçmişlerdir. 2014 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi ile Milliyetçi Hareket Partisi çatı aday gösterirken, iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi kendi adayını çıkarmış, etnik parti durumunda olan Halkların Demokratik Partisi ise kendi adayı ile seçime girmiştir. Çatı aday gösterme eğilimi ve uygulaması uzun süre iktidarda olan partinin yerine iktidara geçebilmek için gösterilen reaksiyonların birincisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimi ile yeni sisteme geçilecek olması partileri ittifaklara yöneltmiştir. Mevcut iktidar partisi bu kez sadece kendi oylarıyla seçimi kazanamayacağını düşünerek kendisine ideolojik yönden yakın olan siyasi parti ile ittifak yapmıştır. Buna mukabil diğer muhalefet partileri de kendi aralarında ittifak yaparak seçimlere girmişlerdir. Cumhurbaşkanlığı ve Millet İttifakı olarak şekillenen siyasi arenadaki görüntünün ileriki dönemlerde parti birleşmelerine yol açmayacağını ileri sürmek imkansızdır. Bugünün siyasetinde ideolojik olarak birbirine yakın olmayan partilerin iktidara tek başına gelme ihtimallerinin olmaması sebebiyle ittifak arayışına girmesi gelecek dönemlerde de görülebilir ya da bu ittifaklar ideolojik yapının dışında etnik, dini açıdan da oluşabilir. Hatta ittifaklar gelecek dönemlerde farklı platformlarda birleşme yoluna gidilerek de tezahür edebilir. Başkanlık sistemini uygulayan diğer ülkelerde olduğu gibi çok parti olmasına rağmen iktidar mücadelesinin iki parti etrafında olması, Türkiye’de de zaman içinde olması düşünülebilir. Türkiye’de sistemin dinamikleri gereği iktidara gelebilmek için siyasi partiler merkez sağ, merkez sol ya da ideolojik açıdan önce günümüzde görüldüğü gibi ittifaklar şeklinde gelecekte ise birleşmeler şeklinde bir araya gelecektir. Birleşmelerin bugünkü partilerin kimlikleri altında mı olacağı ya da birleşme sonucu siyasi arenada başka isimle mi olacağı şimdiden tahmin edilemez. Ancak süreç içinde ya mevcut iki parti üzerinde yoğunlaşacak ya da ittifak ve birleşme sonucu ortaya çıkabilecek iki parti üzerinde yoğunlaşacaktır. Tabi diğer partiler de siyasi alanda faaliyet göstereceklerdir. Ancak iktidar mücadelesinin birleşilen ve ittifak edilen partiler arasında olması kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça

<http://www.tse.jus.br>. (2019). 10 01, 2019 tarihinde <http://www.tse.jus.br/partidos/partidos-politicos/registrados-no-tse> adresinden alındı

<https://especiais.gazetadopovo.com.br>. (2019). 10 01, 2019 tarihinde <https://especiais.gazetadopovo.com.br/eleicoes/2018/resultados/governadores-eleitos-por-estado/> adresinden alındı

Türkiye Cumhuriyeti Dışleri Bakanlığı. (2019). 08 10, 2019 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr>: <http://www.mfa.gov.tr/meksika-siyasi-gorunumu.tr.mfa> adresinden alındı

Bağce, H. E. (2016). *Parlamenter Sistem Mi, Başkanlık Mı? Yoksulluktan Hukukun Üstünlüğüne Ülkelerin Dünyadaki Yeri*. İstanbul: Gonca Yayınevi.

Duverger, M. (1986). *Siyasi Partiler (Cev. Ergün Özbudun)*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Ekinci, A., & Yıldırım, S. N. (2017). Brezilya'nın Başkanlık Sistemi Uygulaması. İ. Doğan, & S. Ünver içinde, *Dört Kitada Başkanlık Sistemi* (s. 130-187). Ankara: Astana Yayınları.

Erdoğan, M. (1996). Başkanlık Sistemini Doğru Tartışmak. *Liberal Düşünce*, 1(2), 4-12.

Gökçe, A. F. (2013). *Siyasal Partilerde Lider ve Yönetim Değişimleri*. Gaziantep: Ada Kitapevi.

Gözübüyük, A. Ş. (2013). *Anayasa Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Gül, H., Kamalak, İ., & Gül, S. S. (2017). Amerikan Başkanlık ve Fransız Yarı-Başkanlık Sistemleri Işığında Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi. *Strategic Public Management Journal*, 3(Özel Sayı), 101-120.

Gülener, S. (2016). *Başkanlık Sistemlerinde Denge ve Denetleme ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Şili, Güney Kore*. İstanbul: Seta Yayınları.

Gümüş, Ö. T. (2017). Koalisyonlu Başkanlık Sistemi Örneği: Kenya. İ. Doğan, & S. Ünver içinde, *Dört Kitada Başkanlık Sistemi* (s. 249-527). Ankara: Astana Yayınları.

Hekimoğlu, M. M. (2009). *Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı "Demokratik Hükümet Sistemleri" ve Türkiye*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Heywood, A. (2013). *Siyaset*. Ankara: Adres Yayınları.

Kapani, M. (2017). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: BB101.

Kışlalı, A. T. (1991). *Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Koçak, K. (2017). ABD Başkanlık Sistemi "Ayrı" Ama "Birlikte" Çalışan Organlar. S. Gökçimen içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri* (s. 21-148). Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları.

Kuzu, B. (1996). Türkiye İçin Başkanlık Sistemi. *Liberal Düşünce*, 1(2), 13-43.

Miş, N., Aslan, A., Ayvaz, M. E., & Hazal, D. (2016). *Dünyada Başkanlık Sistemleri Uygulamaları: ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Kore, Şili*. İstanbul: Seta Yayınları.

Tunçkaşık, H. (2017). Siyasi İstikrar ile Demokratik Kurumsallaşma Arasında Denge Arayışı: Arjantin Başkanlık Sistemi. G. Semra içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi* (s. 85-155). Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları.

Ural, A. (2008). *Amerika Birleşik Devletlerinde Seçim ve Parti Sistemleri Üzerine Genel Değerlendirme*. E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi: <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=AMER%DDKA%20B%DDRLE%DE%DDK%20DEVLETLE R%DDNDE%20SE%C7%DDM%20VE%20PART%DD%20S%DDSTEM%DD%20%DCZ ER%DDNE%20GENEL%20DE%D0ERLEND%DDRMELER&kimlik=1225700896&url=m akaleler/aural-1.htm> adresinden alınmıştır